

Anatomie informační bezpečnosti

PV 017 ◊ Bezpečnost IT

Jan Staudek

<http://www.fi.muni.cz/usr/staudek/vyuka/>

Verze : podzim 2019

Předmět ochrany – aktiva

- **aktivum** – předmět, myšlenka, informace, ... mající pro organizaci hodnotu
 - ✓ Něco, co přináší **vlastníkovi aktiva** nějaký **výnos** nebo se očekává, že výnos přinese v budoucnu
 - ✓ jedná se o ekonomický zdroj, zdroj podnikatelských procesů – cokoliv **hmotné (tangible)** či **nehmotné (intangible)** povahy, co může být vlastněno nebo ovládáno (řízeno, spravováno) nějakou entitou (organizací, ...) s cílem produkovat pozitivní ekonomickou hodnotu
 - ✓ **hmotná aktiva** (konkrétní, jasná, zřejmá, hmatatelná, ...) peníze, budovy, pozemky, dopravní prostředky, sklady, zařízení, software, data, služby, lidé, ...
 - ✓ **nehmotná aktiva** (neurčitá, nepostižitelná, ...) patenty, autorská práva, licence, obchodní známka, jméno, pověst ...

Předmět ochrany – Aktiva

- **Informační aktivum** dle zákona o kybernetické bezpečnosti
 - ✓ **informace** nebo **služba**, kterou zpracovává nebo poskytuje informační nebo komunikační systém,
 - ✓ **zaměstnanci** a **dodavatelé** podílející se na provozu, rozvoji, správě nebo bezpečnosti informačního a/nebo komunikačního systému,
 - ✓ **technické vybavení**,
 - ✓ **komunikační prostředky**,
 - ✓ **programové vybavení** a
 - ✓ **objekty** informačního a/nebo komunikačního systému

Předmět ochrany – Aktiva

- aktivum nelze nahradit bez vynaložení nákladů, úsilí, času, ...
- aktiva musí být individuálně identifikovatelná
- aktiva formují vnější identitu organizace, poškozením identity organizace by činnost organizace mohla být ohrožena
- Příklad jiné možné kategorizace aktiv
 - ✓ **informační aktiva** – data v jakékoliv formě (soubory dat, kopie plánů, dokumentace, originály manuálů, školící materiály, provozní procedury, plány zachování činnosti organizace, plány zálohování, personální data, účetní data, ...
 - ✓ **softwarová aktiva** – aplikační software, operační systémy, sítě, ...
 - ✓ **fyzická aktiva** – hardware, areálové vybavení, komunikační spoje, ...
 - ✓ **služby** – dodávky energií, ...
 - ✓ **lidé** – jejich kvalifikace, zkušenosti, dovednosti, ...
 - ✓ **formální, nehmotná aktiva** – pověst, značka, reputace, ...

Klasifikace (informačních) aktiv

- (Informační) aktiva se **klasifikují**
 - ✓ Výběr efektivních opatření plnících proces zvládnání rizik lze učinit až po **klasifikaci aktiv**
- první přiblížení pojmu klasifikace aktiv
 - ✓ **citlivá aktiva** – aktivum mající nepominutelnou hodnotu z hlediska plnění činnosti organizace, škoda na citlivém aktivu ovlivňuje dosažitelnost cílů činnosti organizace
 - bankovní IS je pro banku citlivé aktivum, blogy a diskusní fora zákazníků mohou být aktiva, nikoli však citlivá
 - ✓ **ostatní aktiva**
- Útoky na citlivá aktiva je nutno řešit efektivnějšími (vesměs nákladnějšími) opatřeními než na ostatní aktiva

Klasifikace (citlivých) aktiv

- citlivá aktiva se mnohdy dále klasifikují, např.
 - ✓ **důvěrná** aktiva (pouze pro vnitřní potřebu) – jejich zveřejnění mimo organizaci je nepatřičné/nevhodné (rutinní informace, se kterou organizace chce zacházet jako s privátní informací)
 - platy/odměny, vnitřní předpisy, . . .
 - ✓ **tajná** aktiva – informace, jejíž zveřejnění i v rámci organizace by mohlo narušit zájmy organizace
 - tajná data ze zákona, osobní data, hodnocení konkurentů, marketingové informace, informace o zákaznících, . . .
 - ✓ **přísně tajná** aktiva – informace, jejíž zveřejnění i v rámci organizace by mohlo vážně poškodit organizaci
 - info o akvizicích, konceptuální strategie zvyšování konkurenční schopnosti, přísně tajná data ze zákona, . . .
- síla (přísnost) opatření chránících aktiva se odvozuje od jejich **klasifikační třídy** (důvěrná, tajná, přísně tajná, . . .)

Klasifikace (citlivých) aktiv dle zákona o kyb. bezp.

Stupnice pro hodnocení důvěrnosti aktiv

- **Nízká**
 - ✓ Aktiva jsou veřejně přístupná nebo byla určena ke zveřejnění např. na základě zákona o svobodném přístupu k informacím. Narušení důvěrnosti aktiv neohrožuje oprávněné zájmy odpovědných orgánů a osob
 - ✓ **Není vyžadována žádná ochrana**
- **Střední**
 - ✓ Aktiva nejsou veřejně přístupná a tvoří know-how odpovědných orgánů a osoby, **ochrana těchto informací není vyžadována žádným právním předpisem nebo smluvním ujednáním.**
 - ✓ Pro ochranu důvěrnosti jsou využívány prostředky pro **řízení přístupu**

Klasifikace (citlivých) aktiv dle zákona o kyb. bezp.

Stupnice pro hodnocení důvěrnosti aktiv

- **Vysoká**
 - ✓ Aktiva nejsou veřejně přístupná a jejich ochrana je vyžadována **právními předpisy, jinými předpisy nebo smluvními ujednáními**
 - ✓ Pro ochranu důvěrnosti jsou využívány prostředky, které zajistí **řízení a zaznamenávání přístupu.** Přenosy informací jsou chráněny pomocí **kryptografických prostředků.**
- **Kritická**
 - ✓ Aktiva nejsou veřejně přístupná a vyžadují **nadstandardní míru ochrany** nad rámec předchozí kategorie (např. strategické obchodní tajemství, citlivé osobní údaje apod.).
 - ✓ Pro ochranu důvěrnosti je požadována **evidence osob, které k aktivům přistoupily, a metody ochrany zabráňující kompromitaci ze strany administrátorů.**

Klasifikace (citlivých) aktiv dle zákona o kyb. bezp.

Stupnice pro hodnocení integrity aktiv

- **Nízká**
 - ✓ Aktivum nevyžaduje ochranu z hlediska integrity. Narušení integrity aktiv neohrožuje oprávněné zájmy odpovědných orgánů a osob
 - ✓ **Není vyžadována žádná ochrana**
- **Střední**
 - ✓ Aktivum může vyžadovat ochranu z hlediska integrity. Narušení integrity aktiva může vést k poškození oprávněných zájmů odpovědných orgánů a osob a může se projevit méně závažnými dopady na ostatní aktiva.
 - ✓ Pro ochranu integrity jsou využívány standardní nástroje např. **omezení přístupových práv pro zápis**

Klasifikace (citlivých) aktiv dle zákona o kyb. bezp.

Stupnice pro hodnocení integrity aktiv

- **Vysoká**
 - ✓ Aktivum vyžaduje ochranu z hlediska integrity. Narušení integrity aktiva vede k poškození oprávněných zájmů odpovědných orgánů a osob s podstatnými dopady na ostatní aktiva.
 - ✓ Pro ochranu integrity jsou využívány speciální prostředky, které dovolují **sledovat historii provedených změn a zaznamenat identitu osoby provádějící změnu**
- **Kritická**
 - ✓ Aktivum vyžaduje ochranu z hlediska integrity. Narušení integrity vede k velmi vážnému poškození oprávněných zájmů odpovědných orgánů a osob s přímými a velmi vážnými dopady na ostatní aktiva.
 - ✓ Pro ochranu integrity jsou využívány speciální **prostředky jednoznačné identifikace osoby provádějící změnu** např. pomocí technologie digitálního podpisu

Klasifikace (citlivých) aktiv dle zákona o kyb. bezp.

Stupnice pro hodnocení dostupnosti aktiv

- **Nízká**
 - ✓ Narušení dostupnosti aktiva není důležité a v případě výpadku je běžně tolerováno delší časové období pro nápravu (cca do 1 týdne).
 - ✓ Pro ochranu dostupnosti je postačující **pravidelné zálohování**.
- **Střední**
 - ✓ Narušení dostupnosti aktiva by nemělo překročit dobu pracovního dne, dlouhodobější výpadek vede k možnému ohrožení zájmů odpovědných orgánů a osob
 - ✓ Pro ochranu dostupnosti jsou využívány **běžné metody zálohování a obnovy**.

Klasifikace (citlivých) aktiv dle zákona o kyb. bezp.

Stupnice pro hodnocení dostupnosti aktiv

- **Vysoká**
 - ✓ Narušení dostupnosti aktiva by nemělo překročit dobu několika málo hodin. Jakýkoli výpadek je nutné řešit neprodleně, protože vede k přímému ohrožení zájmů odpovědných orgánů a osob. Aktiva jsou považována jako velmi důležitá.
 - ✓ Pro ochranu dostupnosti jsou využívány **záložní systémy a obnova poskytování služeb může být podmíněna zásahy obsluhy či výměnou technických aktiv**
- **Kritická**
 - ✓ Narušení dostupnosti aktiva není přípustné a i krátkodobá nedostupnost (v řádu několika minut) vede k vážnému ohrožení zájmů odpovědných orgánů a osob. Aktiva jsou považována jako kritická.
 - ✓ Pro ochranu dostupnosti jsou využívány **záložní systémy a obnova poskytování služeb je krátkodobá a automatizovaná**.

Zranitelnost, *Vulnerability*

- slabina využitelná ke způsobení škod / ztrát organizaci **útokem** – materializací **hrozby** provedenou **útočníkem**
 - ✓ zanechávání hořlavého materiálu (papíru) v servrovně je zranitelností využitelnou externí hrozbou – požárem, ohněm
 - ✓ zranitelnosti se mohou nacházet
 - ve fyzickém uspořádání
 - v organizačních schématech
 - v administrativních opatřeních
 - v personální politice
 - v logických a technických opatřeních
 - v hardware, v software, v datech
 - v návrhu architektury systému,
 - v systému řízení informační bezpečnosti informací, ...
- Konkrétní příklady viz **Příklady zranitelností dle zákona o kybernetické bezpečnosti** v dodatku přednášky

Hrozba, útok / bezpečnostní incident, riziko

- **Hrozba**
 - ✓ něco může špatně fungovat, něco může „útočit“ na informační aktiva
 - ✓ co je hodnotné pro vlastníka aktiva, je pravděpodobně hodnotné i pro někoho jiného
 - ✓ potenciální možnost využití **zranitelného místa** k **útok** **útočníkem**
 - ✓ tj. potenciální příčina **bezpečnostní události/incidentu**, jejímž důsledkem může být poškození aktiva z hlediska zajištění jeho důvěrnosti, integrity a/nebo dostupnosti
 - ✓ hrozby je nutné identifikovat, pokud se je cílem jejich eliminace

Hrozba, útok / bezpečnostní incident, riziko

- **Útok, incident (bezpečnostní incident)**
 - ✓ realizovaná **hrozba**
 - ✓ akt využití **zranitelného místa útočníkem** ke způsobení škody – snížením hodnoty, zničením, zneprístupněním, ... aktiva, ... zveřejněním důvěrného aktiva, ...
- Generická kategorizace útoků
 - ✓ **přírodní katastrofy** – hurikán, zemětřesení, požár, ... mohou zničit nezálohovaná data (zálohovat ve vzdálené lokalitě !)
 - ✓ **Externí útoky** – krádeže dat o kartách, lidech, ... hackery, profesionály
 - ✓ **Interní útoky** – např. web Wikileaks vznikl z interně zcizených dat
 - ✓ **Selhání, neúmyslné lidské chyby** – výpadek napětí, spojů, disků, ... vylití kávy do klávesnice, omylem zrušená data, ...

Hrozba, útok / bezpečnostní incident, riziko

- **Riziko**
 - ✓ v užším slova smyslu — **pravděpodobnost**, že se v daném **zranitelném místě** uplatní **hrozba**
 - ✓ charakteristika širěji chápaného pojmu „riziko“
 - **pravděpodobnost výskytu incidentu x způsobená škoda význam rizika** se odvozuje z kombinace pravděpodobnosti výskytu a dopadu relevantního útoku (výše způsobené škody)
 - ✓ Management organizace pověřuje jednotlivce nebo některé oddělení odpovědností za monitorování a případné snižování každého konkrétního rizika
 - snižováním pravděpodobnosti
 - snižováním potenciální škody
- Každé riziko má mít svého **vlastníka rizika**

Typy hrozeb

- **Odhalení** (*Disclosure*) citlivých důvěrných dat, postupů, ...
 - ✓ slídění, špehování, . . . , kryptoanalýza
 - ✓ monitorování komunikací
 - pasivní zjišťování kdo s kým kdy co komunikuje
- **Podvod, klamání** (*Deception*)
 - ✓ modifikace, falšování identity, popírání autorství (zprávy, dat . . .), odmítání faktu přijetí zprávy, hoaxs (šíření falešných zpráv), . . .
 - ✓ **maškaráda** (*Masquerade*)
 - útočník vystupuje jako legitimní uživatel
 - ✓ diseminace **zlomyslného software** (*Planting*)
 - Trojský kůň, vir, . . .
 - ✓ modifikace systému, příprava předmostí pro příští útoky

Typy hrozeb

- **Narušení, ničení** (*Disruption*)
 - ✓ modifikace (dat, programu, chování technického prostředku, . . .)
 - neautorizovaná osoba získá přístup do systému a modifikuje v něm uložená data, neoprávněně používá zdroje, . . .
 - ✓ modifikace přenášených dat
 - neoprávněně aktivní zásahy do komunikací autorizovaných entit
- **Uchvácení, přisvojení** (*Usurpation*)
 - ✓ zpoždění provedení služby, **odmítnutí poskytnutí služby**, *Denial of Service (DoS)*, . . .
 - ✓ narušení autorizačních pravidel (*Authorisation violation*)
 - osoba autorizovaná pro akci A provádí akci B, pro kterou nemá autorizaci
- Konkrétní příklady viz dodatek na konci přednášky
Příklady hrozeb dle zákona o kybernetické bezpečnosti

Hrozba sémantických útoků

- Vyvolává významné riziko díky „prosívání“ světa
- Lidé mají tendenci věřit tomu co čtou
 - ✓ na potvrzování věrohodnosti „není čas“
 - ✓ lidé jsou často obětmi chybných/falšovaných statistik, legend a podvodů
- Podfuk se s velkou pravděpodobností rozšíří sítí ovým prostředím extrémně rychle
 - ✓ Komunikační média se používají pro šíření věrohodných stupidností již po celou věčnost
 - ✓ Současné- a blízko-budoucí počítačové sítě spuštění takových útoků usnadňují a zprávy diseminují extrémně rychle
 - ✓ digitální podpisy, autentizace, integritní opatření . . . šíření podfuků nezabrání – sémantické útoky jsou vedeny na HCI, nejméně bezpečné rozhraní Internetu

Hrozba sémantických útoků, 2

- **Pouze amatér útočí na počítače a software**
- **Profesionál útočí na lidi**
 - ✓ ochrana proti sémantickým útokům musí být cílená na sociální řešení, ne na matematicko-logická (a technická) řešení
- Nastupuje fenomén **kybernetického prostoru**, je nutné fenomén **informační bezpečnosti** rozšířit na fenomén **kybernetické bezpečnosti**

Principy e-comm usnadňující devastující podvody

- Snadnost automatizace procesů
 - ✓ stejná automatizace, která činní e-comm efektivnější než klasický byznys, zefektivňuje i provádění podvodů
 - ✓ podvod vyžadující vynaložení desítek minut času v papírovém systému lze snadno provést „na jedno kliknutí“ resp. lze snadno jej periodicky opakovat principem 24×7
 - ✓ singulární podvod s nízkou škodou ignorovatelný v papírovém systému může být hrozbou s velkým rizikem v e-comm systému
- Izolovanost jurisdikce v místech zdroje a cíle útoku
 - ✓ Geografie v elektronickém světě nehraje žádnou roli
 - ✓ Útočník nemusí být fyzicky blízko systému, na který útočí. Útočit může ze země,
 - která „nevydává zločince“,
 - která nemá adekvátní policejní aparát,
 - která nemá potřebné právní zázemí vhodné ke stíhání, ...

Principy e-comm usnadňující devastující podvody, 2

- Rychlost šíření „prosítovaným světem“
 - ✓ padělatel papírových peněz monetární systém nezdevastuje
 - široká diseminace padělatelského nástroje je nereálná,
 - rychlé šíření padělků je obtížné
 - ✓ zpráva jak podvést široce používaný e-comm systém „diseminovaná Internetem“ (příp. s připojeným adekvátním softwarovým nástrojem) umožní „si vhodně kliknout“ statisícům lidí během několika dní
 - znalost jak podvést získal 1 člověk, útočit mohou statisíce lidí

Hrozba enormního nárůstu složitosti a rozsahu

- Enormně narůstá složitost vnitřních algoritmů (jádra) OS
- počty instrukcí spotřebovaných ve Windows (a to už před 10 lety) při
 - ✓ Zaslání zprávy mezi procesy: 6K – 120 K podle použité metody
 - ✓ Vytvoření procesu: 3M
 - ✓ Vytvoření vlákna: 100K
 - ✓ Vytvoření souboru: 60K
 - ✓ Vytvoření semaforu: 10K – 30K
 - ✓ Nahrání DLL knihovny: 3M
 - ✓ Obsluha přerušování/výjimky: 100K – 2M
 - ✓ Přístup do systémové databáze *Registry*: 20K
 - ✓ ...

Kdo může útočit? Klasifikace útočníků

Pořadí výčtu odráží kombinaci pravděpodobnosti útoku a výši možných škod max → min

- Nespokojený zaměstnanec – člen týmu, vývojář aplikace / systému, ...
 - ✓ Typicky motivovaný útočník, často s detailní znalostí systému zevnitř
- Řízený útok na konkrétní systém, konkrétní aktivum
 - ✓ boční efekt nebo přímý důsledek útoku virem, červem, Trojským koněm
 - ✓ automatizovaný škodlivý software (programy, skripty) hledající známé zranitelnosti a využívající je nebo sdělující o nich informaci na vhodné centrální místo sběru zpráv
 - ✓ Příklad: *Stuxnet* – červ útočící na řízení průmyslových systémů pomocí systémů *SCADA*, (*supervisory control and data acquisition*, *dispečerské řízení a sběr dat*)

Kdo může útočit ? Klasifikace útočníků

Pořadí výřtu odráží kombinaci pravděpodobnosti útoku a výši možných škod max → min

- Motivovaný kriminálník, organizovaný zločin
 - ✓ útočník s širokou škálou znalostí potřebných pro úspěšný útok, často s bohatým technologickým a silným ekonomickým zázemím
 - ✓ příp. zaplacený profesionální útočník
 - ✓ Typická motivace organizovaného zločinu – silný finanční zájem, cílem je finanční zisk, orientace na rozlousknutí aplikací typu e-commerce, veřejné bankovní aplikace, . . .

Kdo může útočit ? Klasifikace útočníků

Pořadí výřtu odráží kombinaci pravděpodobnosti útoku a výši možných škod max → min

- Útočník bez motivace proti zabezpečované organizaci, vandal, skriptový hráčička, hacker, . . .
 - ✓ útočník často s širokou škálou znalostí potřebných pro úspěšný útok
 - ✓ obvykle s nižším technologickým a ekonomickým zázemím
- Náhodný útočník
 - ✓ útočník obvykle bez hlubších znalostí napadaného systému, útočných technik, . . .
 - ✓ typicky použije náhodně objevenou zranitelnost, často i nezáměrně

Použitá míra pro klasifikaci útočníků

- **slabí útočníci**, náhodní útočníci, amatéři, . . .
 - ✓ Využívají náhodně objevená zranitelná místa při běžné práci
 - ✓ Vesměs jsou omezeni znalostmi, penězi, časem (prostředky)
 - ✓ Útoky lze charakterizovat jako náhodné, **neúmyslné útoky**
 - ✓ Potřebná úroveň ochrany – **slabá opatření**
- **středně silní útočníci**, hackeři, skriptoví hráčičkové, . . .
 - ✓ Vesměs nebývají omezeni znalostmi, bývají omezeni penězi, časem (prostředky)
 - ✓ **Úmyslné útoky**, cíl – provést něco, k čemu nejsem autorizován
 - ✓ Útoky lze charakterizovat jako **běžné útoky**
 - ✓ Potřebná úroveň ochrany – **opatření střední síly**
- **silní útočníci**, profesionálové, autority (státní / politické), konkurence
 - ✓ Nejsou omezeni ani znalostmi, ani penězi, ani časem (prostředky)
 - ✓ Úmyslné útoky, a navíc **útoky vymykající se běžné praxi**
 - ✓ Potřebná úroveň ochrany – **silná opatření**

Bezpečnostní cíl, bezpečnostní funkce / (proti)opatření

- bezpečnostní cíl
 - ✓ dosažení požadované minimální hladiny jistého rizika tak, aby se zajistila požadovaná úroveň informační bezpečnosti v rovinách důvěrnosti / integrity / autentičnosti / dostupnosti / odpovědnosti / / spolehlivosti / neopiratelnosti / . . . informací
- bezpečnostní funkce, opatření, **Security Enforcing Function**
 - ✓ také:
 - funkce prosazující bezpečnost, bezpečnostní opatření, bezpečnostní protioopatření, opatření, protioopatření, . . .**
 - ✓ funkce prosazující plnění jednoho nebo několika bezpečnostních cílů
 - ✓ proces, procedura, technický prostředek apod., navržený ke snížení pravděpodobnosti uskutečnění hrozby např. snížením zranitelnosti, zamezením přístupu útočníků nebo snížením dopadu hrozby.

Opatření – nástroj pro snižování rizik

- Zranitelnost může být zdrojem hrozby
 - ✓ uplatněná hrozba (útok) může mít škodlivý dopad (finanční, provozní, ...)
- Možnost uplatnění a dopadu hrozby představuje riziko (**hrozba ≠ riziko**)
 - ✓ rizika mohou být různě závažná (katastrofická/velká, akceptovatelná, nevýznamná, ...)
- Problém eliminace či snižování rizik řeší uplatňování / prosazení opatření
 - ✓ plné odstranění rizika bývá vesměs neefektivní
 - ✓ opatření typicky rizika redukuje/snižují, neodstraňují je
 - ✓ opatření se mají implementovat pouze pro řešení specifických, identifikovaných rizik

Klasifikace, typy opatření

- klasifikace podle technologie implementace:
administrativní, logická, technická, fyzická, ... opatření
- konceptuální klasifikace opatření:
preventivní, heuristická, detekční a opravná, podpůrná
- klasifikace opatření podle oblasti jejich nasazení:
řízení a správa bezpečnosti, technologická bezpečnost, bezpečnost provozního prostředí
- Typické opatření je kombinací technologie, chování a procedury
 - ✓ např. anti-virové opatření:
 - software instalované v bráně a v počítači
 - procedura zajišťující pravidelné aktualizace báze dat
 - výchova uživatele k neotevírání neočekávaných příloh mailů ...

Klasifikace, typy opatření

- Podmínka efektivnosti opatření: **cena opatření ≤ výše škody**
- Vesměs platí, že s každým aktivem se druzí více rizik
- Na identifikované riziko se musí vázat efektivní opatření
- Některá opatření lze aplikovat pro řešení více rizik
- Pro volbu opatření dává návod k volbě nejlepších praktik standard ISO 27002

Typová klasifikace opatření podle technologie implementace

- opatření fyzického charakteru
 - ✓ stínění, trezory, zámky, strážníci, visačky – jmenovky, protipožární ochrana, záložní generátory energie, ...
- opatření technického charakteru (hardware)
 - ✓ autentizátory na bázi identifikačních karet, autentizační kalkulátory, šifrovače, firewally, archivační paměť páskového typu, ...
- opatření logického charakteru (software)
 - ✓ funkce řízení přístupu, kryptografické utajování, digitální podepisování, antivirové prostředky, ...

Klasifikace opatření podle technologie implementace

- opatření administrativního charakteru
 - ✓ normy pro návrh, kódování, testování, údržbu programů
 - ✓ směrnice pro výběr a školení důvěryhodných osob, pro tvorbu hesel, pro autorizační postupy, pro přijímací a výpovědní postupy
 - ✓ právní normy, zákony, vyhlášky, předpisy, etické normy, licenční politiky
- v čase působící opatření
 - ✓ řízení opakovaného použití objektů,
 - ✓ zamykání objektů pro zajištění logické konzistence objektů zpracovávaných paralelními transakcemi
- opatření budované na bázi biometrických dat

Klasifikace opatření podle oblasti jejich nasazení

- **Oblast technologické bezpečnosti, technická opatření**
 - ✓ Prostá až komplexní opatření na bázi architektur systémů, inženýrských disciplín, bezpečnostních balíků založených na mixu hardware, software, firmware
- **Oblast řízení a správa bezpečnosti, řídicí opatření**
 - ✓ Jsou orientovaná na tvorbu a garantování politik, návodů, standardů
 - ✓ Jsou prováděná formou provozních procedur, jsou vesměs předepsaná vnitřními předpisy organizace
- **Oblasti bezpečnosti provozního prostředí, provozní opatření**
 - ✓ Používají se, společně s technickými opatřeními a dobrými industriálními praktikami, pro opravu provozních nedostatků, které by mohli útočníci využít

K jednotlivým kategoriím dále podrobněji:

Technická opatření

- Preventivní technická opatření
 - ✓ autentizace, autorizace, řízení přístupu, podpisování, ochrana komunikací, ...
- Detekční technická opatření
 - ✓ audit, detekce útoků, návraty do bezpečného stavu, detekce virů, ...
- Podpůrná technická opatření
 - ✓ identifikace, správa krypto-klíčů, ...

Řídicí opatření

- Preventivní řídicí opatření
 - ✓ přidělení adresné odpovědnosti za bezpečnost kritických podnikatelských procesů
 - ✓ vypracování a udržování aktuálních plánů bezpečnosti systému dokumentujících používaná opatření a uvádějící plánovaná opatření
 - ✓ implementace personálních opatření typu „rozdělení oprávnění“, „přidělování nejmenších potřebných oprávnění“, povolení přístupu pouze po registraci, ...
 - ✓ průběžné vedení školení cílených na zvyšování bezpečnostního uvědomění a technický výcvik zaměstnanců a uživatelů systému
- Detekční řídicí opatření
 - ✓ periodické zkoumání efektivity bezpečnostních opatření
 - ✓ periodický audit systému
 - ✓ vedení průběžného řízení rizik pro ohodnocování a zvládání rizik
 - ✓ zmocnění systému k určení a akceptování zbytkového rizika

Řídicí opatření

□ Opravná řídicí opatření

- ✓ plán zachování kontinuity činnosti po havárii, . . .
- ✓ plán činnosti po detekci incidentu (útoky na bezpečnost)

Provozní opatření

□ Preventivní provozní opatření

- ✓ řízený fyzický přístup k datovým médiím
- ✓ virové ochrany
- ✓ bezpečné strukturované vodiče
- ✓ procedury pro uchovávání a zajištění bezpečnosti archivů dat
- ✓ protipožární ochrana
- ✓ zajištění trvalosti dodávky energie
- ✓ . . .

□ Detekční provozní opatření

- ✓ Zajištění fyzické bezpečnosti (detektory pohybu, televizní sledování, . . .)
- ✓ Zajištění bezpečnosti prostředí (detektory kouře/ohně, . . .)

Klasifikace opatření podle ISO/IEC 27001/27002

Bezpečnostní mechanismy

- (bezpečnostní) opatření musíme účinnou formou implementovat vhodnými (bezpečnostními) **mechanismy**
 - ✓ mechanismy administrativního, technického, logického, . . . charakteru
 - ✓ opatření řešící problém **nepopiratelnosti** – digitální podpis
mechanismus = asymetrická kryptografie
 - ✓ opatření řešící **řízení přístupu**
v souladu s přijatou **politikou řízení přístupu**
mechanismus = fyzické klíče, identifikační karty, biometricky, . . .
 - ✓ opatření řešící problém **důvěrnosti**
v souladu s přijatou **politikou zajištění důvěrnosti**
mechanismus = šifrování, trezory, smluvní závazek (NDA), . . .

Klasifikace bezpečnostních mechanismů podle odolnosti

- mechanismy základní síly, **slabé bezpečnostní mechanismy**
 - ✓ ochrana proti náhodným, neúmyslným útokům
 - ✓ ochrana proti amatérům, náhodným útočníkům
 - ✓ lze narušit kvalifikovaným („běžným“) útokem / útokem střední síly
- **bezpečnostní mechanismy střední síly**
 - ✓ ochrana pro úmyslným útokům vedeným s omezenými příležitostmi a možnostmi
 - ✓ ochrana proti hackerům, ochrana proti „běžným“ útokům
- **silné bezpečnostní mechanismy**
 - ✓ ochrana proti útočníkům s vysokou úrovní znalostí, s velkými příležitostmi, s velkými prostředky
 - ✓ ochrana proti profesionálům
 - ✓ ochrana proti útokům vymykající se běžné praxi

Aplikační systém, specifikace bezpečnosti systému

- Architektura aplikačního systému
 - vesměs nebývá daná
 - požadavky na bezpečnostní opatření
 - vesměs bývá daná hlavními aplikačními cíli
 - Požadavky na bezpečnostní opatření se typicky odvozují ze struktury systému procesem analýzy rizik
 - Tudíž **specifikace bezpečnosti** typicky sestává
 - ✓ z definování, jak se provozují jisté komponenty celého systému s ohledem na bezpečnost
 - ✓ z definování podsystémů souvisejících s bezpečností
- a nedefinuje celkovou architekturu systému

Typické komponenty systému relevantní s bezpečností

- kryptografické funkce
 - v hardwarové i softwarové implementaci
- bezpečnostní funkce
 - poskytované jako služby a rysy OS
 - ✓ řízení přístupu, izolace běhu procesů, . . .
- HSM, *Hardware Security Modules*
 - ✓ hardwarové moduly odolné proti falšování, průnikům, . . .
 - ✓ od HSM pro správu klíčového hospodářství certifikační autority až po čipovou kartu osoby
- fyzická bezpečnostní opatření
 - ✓ bezpečné místnosti, . . .

Implementace systému

- Specifikovaný systém musí být implementován, má-li být provozován
- Proces implementace mj. zahrnuje
 - ✓ nákupy hotových produktů a služeb
 - ✓ implementace prováděné na zakázku
- takže je potřeba počítat s organizováním řady výběrových řízení pro zajištění implementace systému
- Postup implementace systému má specifikovat bezpečnostní politika
- Postup implementace systému musí být auditovatelný
 - ✓ vývojové / testovací / akceptační / provozní prostředí,
 - ✓ výsledná dokumentace pro jednotlivá prostředí, . . .

Doprovodnou dokumentaci k systému obvykle tvoří

- **Specifikace systému**
 - ✓ definující co (někdy i jak nebo i architekturu) systém dělá
- **Manuály systému**
 - ✓ popisující jak konfigurovat a provozovat hardwarové a softwarové komponenty systému
 - ✓ popis jak systém **může být** provozovaný
 - ✓ popis všech možných voleb různých rysů chování systému
 - ✓ obvykle generický dokument vytvořený poskytovatelem systému
- **Provozní procedury**
 - ✓ popisující jak **má být** konfigurovaný a provozovaný konkrétní systém
 - ✓ popisy (krok po kroku) jak se systém provozuje v konkrétní organizaci
 - ✓ kdo je odpovědný za provedení jednotlivých úkolů, . . .

Testování

- Jakmile je systém implementovaný, je nutné získat důkazy jeho bezchybné provozovatelnosti
- Takové důkazy částečně poskytuje testování
- Testovací běhy (případy) systému musí být definované
 - ✓ nahodilé testování není korektní
 - ✓ testování podsystémů dodávaných třetí stranou je obvykle povinností dodavatele, výsledky testů by měly být odběrateli zpřístupněné
- Testování samo o sobě nedává dostatečné záruky za dosažení požadované úrovně bezpečnosti – nepominutelné jsou hodnocení plynoucí
 - ✓ z analýzy návrhu a návrhového procesu
 - ✓ z (automatické/manuální) analýzy kódu
 - ✓ z analýzy funkcionality, dokumentace, . . .

Hodnocení bezpečnosti

- Definovatelnou úroveň důvěry v dosaženou úroveň bezpečnosti systému (a jeho podsystémů) lze získat pouze pomocí formalizovaného **hodnocení bezpečnosti**
- Výsledkem hodnocení bezpečnosti je vyslovení záruky za dosaženou úroveň bezpečnosti
- Fundamentálním aktuálním standardem formalizovaného hodnocení bezpečnosti informační bezpečnosti jsou např.
 - tzv. **Common Criteria**, (CC)
 - resp. standard **ISO/IEC 15408**
 - **kritéria OWASP** (Open Web Application Security Project)
- Principy hodnocení a získatelné výsledky z hodnocení podle CC (a OWASP) viz samostatná přednáška

Bezpečnostní procedury (postupy), role

- Přípomínka z popisu dokumentace systému
 - Provozní procedury**
 - ✓ popisy (krok po kroku) jak se systém provozuje v konkrétní organizaci
 - ✓ kdo je odpovědný za provedení jednotlivých úkolů, . . .
- Složitost a rozsah procedur je daná stupněm potřebné interakce lidského činitele se systémem a požadavky na záruku spolehlivosti, důvěryhodnosti, . . .
- Typické role osob vystupujících v bezpečnostních procedurách
 - ✓ **Security architect**, **bezpečnostní architekt**
 - ✓ **Security manager**, **bezpečnostní správce**, resp. **Security officer**, **bezpečnostní administrátor/úředník**
 - ✓ **Operátor**, **správce**, **administrátor** systému
 - ✓ **Auditor**, nezávislá osoba na exekutivě bezpečnosti

Bezpečnostní procedury (postupy), obsah

- **Definice zúčastněných rolí**
- **Přidělení rolí** jednotlivcům
vč. procedur zajištění kontinuity plnění rolí
- Popis **instalace a iniciální konfigurace** systému
- Popis **provozních procedur** systému
vč. **plánu činnosti po bezpečnostním incidentu**
(*Business Continuity Plan*)
- Popis zálohovacích a obnovovacích procedur
vč. **havarijního plánu**
(plán činnosti po „katastrofickém incidentu“, *Recovery Plan*)

Politika, bezpečnostní politika

- **Politika**
 - ✓ **pravidla** řídicí dosažení cílů určenými způsoby
 - ✓ je-li cílem řízení přístupu – pak je to **politika řízení přístupu**
 - ✓ je-li cílem areálová bezpečnost – pak je to **politika zabezpečení areálu**
- **Bezpečnostní politika organizace**
 - ✓ souhrn bezpečnostních zásad a předpisů, množina pravidel definujících správu a ochranu aktiv
 - ✓ definuje způsob zabezpečení organizace jako celku
 - ✓ od fyzické ostrahy, přes ochranu soukromí, přes bezpečné plnění cílů činnosti organizace až po ochranu lidských práv . . .

Politika informační bezpečnosti (IT Security Policy)

- dokumentovaný souhrn bezpečnostních zásad, pravidel, směrnic, předpisů pro ochranu informačních aktiv
- zajišťuje potřebnou úroveň důvěrnosti, autenticity a integrity dat v organizaci vč. požadované bezpečnosti transakcí v distribuovaném prostředí (Internet)
- politika se běžně vyjadřuje neformálně, v přirozeném jazyce
 - ✓ standardizovaná hodnocení informační bezpečnosti budou IT systémy s neformálně vyjádřenou politikou informační bezpečnosti hodnotit jako systémy s nízkou úrovní záruky důvěryhodnosti politiky
- vyšší úroveň záruky za důvěryhodnost politiky poskytuje její semi-formální vyjádření
 - ✓ zvýšení úrovně důvěryhodnosti nelze dosáhnout použitím silnějších bezpečnostních mechanismů a/nebo bohatší škálou opatření

Politika informační bezpečnosti (IT Security Policy)

- vyjímecně lze použít i formální logicko–matematické jazyky pro vyjádření politiky (pro omezená prostředí a systémy)
 - ✓ pak lze dosáhnout až vysoké úrovně důvěryhodnosti

Politika informační bezpečnosti (IT Security Policy)

- má vyhovovat bezpečnostní politice organizace
- definuje bezpečné používání IT v rámci organizace
- stanovuje koncepci informační bezpečnosti organizace v horizontu 5-10 let
- stanovuje co jsou citlivá informační aktiva, jejich klasifikaci a odpovědnosti za jejich stav
- stanovuje bezpečnostní infrastrukturu organizace z pohledu informační bezpečnosti
 - ✓ nutná je nezávislost výkonných a kontrolních rolí
- definuje třídu (sílu) útočníků, vůči kterým se informace organizace zabezpečují
- je nezávislá na konkrétně použitých IT

Plán zvládnání rizik

- také **Systémová politika informační bezpečnosti**
- stanovuje politiku informační bezpečnosti konkrétního systému v horizontu 1-2 let
- je závislý na konkrétně použitých IT
- identifikuje příslušné kroky řízení, odpovědnosti a priority řízení rizik informační bezpečnosti
 - ✓ Plán je vazbou mezi opatřeními vyjmenovanými v Prohlášení o aplikovatelnosti a ohodnocením rizik zajišťující, že se budou implementovat, testovat a vylepšovat přístupy k rizikům definované vedením organizace
- má srozumitelně identifikovat
 - ✓ přístup organizace k řízení rizik
 - ✓ kritéria akceptování rizik

Plán zvládnání rizik

- je vypracováván pro kontext vymezený politikou informační bezpečnosti
- má mít formu formálního dokumentu
 - ✓ formálně definuje proces hodnocení rizik
 - ✓ formálně přiděluje (roli, ne osobě) odpovědnost za provedení, přezkoumávání a renovování procesu ohodnocení rizik
- Jádru/podstata plánu zvládnání rizik
 - ✓ plán a program ukazující pro každé identifikované riziko
 - jak riziko organizace zvládá
 - která opatření se považují za nutná
 - časový prostor pro jejich implementaci
 - hladinu akceptovatelného rizika

Plán zvládnání rizik

- má identifikovat kvalifikační požadavky a systém výchovy v bezpečnostním uvědomění
- je klíčovým dokumentem pro cyklus života ISMS, na vysoké úrovni dokumentuje pro každé riziko
 - ✓ kdo je odpovědný za splnění kterého cíle řízení rizik
 - ✓ jak se splnění dosáhne
 - ✓ s jakými zdroji lze počítat
 - ✓ jak je dosažení cíle hodnoceno a vylepšováno
 - ✓ detailní plán popisující kdo je odpovědný za kterou akci
- plán je živý dokument
 - ✓ koriguje se při každé změně práv, rizika, . . .
- má existovat řídicí proces zajišťující aktualizaci plánu
 - ✓ vč. podpisu odpovědnou rolí na úrovni vedení organizace

Generické rysy zabezpečování informací

- Kterou metodologii vývoje použít ?
 - ✓ není podstatné kterou metodologii použít, **volba typu metodologie není tak důležitá, důležité je nějakou metodologii zvolit a systematicky používat**
 - ✓ ad hoc vývoj je příliš nestrukturovaný na to, aby vytvořil bezpečnou aplikaci
 - ✓ důležité je velmi přísně a důsledně odsouhlasovat výsledky návrhových, testovacích a dokumentačních procesů
 - ✓ důležité je jasně stanovit, kam a kdy zařadit provedení bezpečnostních nástrojů typu: analýza rizik, analýza hrozeb, oponování dílčích výsledků, analýza programů, ...
 - ✓ je nutné aplikovat metodologii
 - dobře fungující v podmínkách rozsahu a vyzrálosti organizace
 - mající potenciál ke snížení stávající chybovosti
 - vylepšující produktivitu vývoje
 - schopnou se přizpůsobovat růstu organizace či produkce

Generické rysy zabezpečování informací

- Které programovací standardy použít ?
- Efektivní je orientace na bázi známých nejlepších praktik
 - ✓ architekturní směrnice (např. Webovská vrstva nesmí přímo volat DBS)
 - ✓ specifikace minimálně požadované dokumentační úrovně
 - ✓ stanovení povinnosti a způsobů testování a požadavků na pokrytí testy
 - ✓ specifikace minimální úrovně komentářů kódu a stylu poznámek
 - ✓ stanovení požadavků na jednotné zvládnání výjimek
 - ✓ určení preferovaného stylu pojmenovávání proměnných, funkcí, tříd, tabulek, ...
 - ✓ požadavek preference udržovatelnosti a čitelnosti kódu před jeho vyšperkovaností
 - ✓ specifikace verzování, změnové řízení kódů programů, ...
 - ✓ ...

Generické rysy zabezpečování informací

- **Aplikační architekt × bezpečnostní architekt**
- Aplikační architekt
 - ✓ odpovídá za to, že návrh pokrývá jak typické používání aplikace, tak i ochrany před extrémními útoky na ni
 - ✓ zásadní rizika pro aplikaci musí aplikační architekt znát
- Bezpečnostní architekt (informační bezpečnosti)
 - ✓ odpovídá za řešení základních pilířů informační bezpečnosti (důvěrnosti, integrity, dostupnosti, ...)
 - ✓ aplikace musí poskytovat nástroje pro tato řešení

Generické rysy zabezpečování informací

- Minimalizovat prostor využitelný pro útok
 - ✓ každá nadbytečná vlastnost aplikace zvyšuje objem rizik pro celou aplikaci
 - ✓ např. k webovské aplikaci se doplní on-line help s vyhledávací funkcí
 - ✓ vyhledávací funkce může být zranitelná útokem *SQL injection*
 - ✓ když help zpřístupníme pouze autentizovaným uživatelům, riziko se sníží
 - ✓ když každý vstup vyhledávací funkce bude kontrolovat centralizovaný validační program, riziko se sníží dramaticky
 - ✓ **když se odstraní vyhledávací funkce, riziko zmizí úplně a help vlastnost lze dát na veřejný Internet jako samostatnou aplikaci**
- Jako implicitní řešení používat bezpečná řešení
 - ✓ Např. časové omezení platnosti hesla a nárok na minimální netriviálnost hesla má být implicitně zapnutá
 - ✓ uživatel si může tyto vlastnosti vědomě vypnout, na své riziko.

Generické rysy zabezpečování informací

- Princip nejmenších práv
 - ✓ Každému mají být přidělena ta nejmenší možná práva, která potřebuje pro řešení svých činností
 - ✓ Jestliže middlewareový server potřebuje mít přístup k Internetu, číst databázové tabulky a zapisovat logování dějů, pak má mít k tomu přidělená příslušná práva, ale nikoli práva administrátora / superuživatele
- Důkladný a komplexní princip ochran
 - ✓ Chyba v rozhraní administrátora bude pravděpodobně zřídka využita anonymním útočníkem pokud rozhraní bude správně hlídat, kontrolovat autenticitu administrátora, logovat žadatele, . . .
- Každý externí systém vůči bezpečné aplikaci musí být implicitně považovaný za nedůvěryhodný

Generické rysy zabezpečování informací

- Chybný je koncept „Security through Obscurity”
- Separace rolí
 - ✓ určité role mají jinou úroveň důvěry než normální uživatelé
 - ✓ administrátor systému × normální uživatel
 - ✓ administrátor nemá být normálním uživatelem aplikace:
 - administrátor OS může nastavit politiku hesel, vypnout systém, . . . ,
 - administrátor nemůže nakoupit akcie, i když je „superuser”
- V jednoduchosti je síla
 - ✓ dvojnásobná negace ještě nemusí v reálné praxi být pozitivem
- Správně opravovat chyby
 - ✓ vypracovat test příčiny chyby
 - ✓ porozumět základnímu problému způsobujícímu chybu
 - ✓ porozumět souvislostem – např. při odhalení chyby v návrhovém vzoru